

Saimaan kanava valmistui v. 1856. Laivoja rakennettiin etenkin Kuopiossa ja Joensuussa. Niillä purjehdittiin kauaskin valtamerille. Enso-Gutzeitilla oli laivastossaan lähes 250 alusta. Yhtiön laivas-totukikohta ja telakka sijaitsivat Savonlinnassa. Saimaan suurimmat telakat ja konepajat olivat Varkauden Pirtinniemessä ja Joroisten Lehtoniemessä, joissa 1860-1930 rakennettiin yli 800 rautarunkoista alusta. Varkaudessa ruvettiin rakentamaan 1800-1900-lukujen vaihteessa Saimaan valkokylkisiä matkustajalaivoja.

Saimaalla on nykyisin yli 800 km kauppamerenkulun väylää, n. 1000 km matalaväylää ja satoja kilometrejä merkittyjä veneväyliä. Saimaan kanavan kautta kulkee vuosittain yli kaksi miljoonaa tonnia rahtia, ja puuta uitetaan vuodessa yli miljoona kuutiometriä. Tärkeimmät väylät pidetään avoinna läpi vuoden. Talvisin Saimaalla on runsaasti jätteitä autoliikennettä varten.

Sisävesiliikenteen rakennusperintö itäsuomalaisissa kaupungeissa – tila ja tulevaisuudennäkymiä, arkkitehti Kirsti Kovanen, Etelä-Savon ympäristökeskus, Mikkeli

Vesiliikenteen pitkä menneisyys ja kukoistuskausi on jättänyt jälkiä, jotka mekin voimme havaita vesireittien varilla:

- laitureita, sekä tavarakuljetusten että matkustajaliikenteen tarpeisiin, kanava-alueita ja satamia, viitoituksia, telakoita ja jäänteitä käyttämättömiksi jääneistä rakennuksista,
- eri aikojen luotsiasemia, satamien paviljonkeja, varastoja, tullikamareita ja kanavalla työskennelleiden asuin- ja talusrakennuksia,
- aluksia, hylkyjä ja museolaivoja,
- paikkoja ja paikannimiä,
- puistoja ja maisemia
- matkailun ympäristöjä ja nähtävyyksiä,
- historiaa, kirjallisia kuvauksia ja muistitietoa.

Sisävesiliikenteen osalta sen kulttuuriperintö on tiedossa perus-, maakunnallisten ja valtakunnallisten investointien osana. Erityisin-

ventointeja on tehty esim. loistojen ja hylkyjen osalta. Jotkut osat tästä kulttuuriperinnöstä on suojeltu.

Vesiliikenne on ollut kasvussa 1900-luvun lopulta lähtien. Kasvaneet ovat tavaraliikenteen kuljetus ja huviveneily. Näiden tarpeisiin nyt rakennetaan uusia satamia. Myös uusia kanavia on suunnitteilla.

Kaupunkien satamat kokevat renessanssia kaupunkien aktiivisina osina. Satamia on restauroitu, mutta veneliikenne keskittyy kesäisin viikonloppuihin ja lomakauteen. Satama-alueilla järjestetäänkin runsaasti erilaisia kesätapahtumia, festareita. Monia satama-alueita kuitenkin nyt luovutetaan asumiskäyttöön. Asemakaavat ratkaisevat satama-alueiden tulevaisuuden.

Monet säilyneet telakat ja kanavat ovat myös rakennusperintöä. Viime vuosina on ruvettu kadonneita laitureita ennallistamaan ja kanavia kehittämään matkailun vaatimuksia vastaaviksi. Vanhoista aluksista osaa pidetään kunnossa sekä yksityisin että yhteisvoimin ja käytetään esittely- ja huviveneinä. Perintöä pitävät yllä myös purjehdus-, laiva- ja veneseurat, joissa veneiden omistajat toimivat yhdessä.

Viron rautatiemuseossa

Päivän esitelmien, loppukeskustelun ja päivän päätöspuheenvuoron jälkeen tutustuimme tarkemmin paikkaan, jossa seminaari pidettiin. Haapsalun rautatieasema valmistui v. 1905, jolloin alkoi myös säännöllinen rautatieliikenne Haapsalun ja Pietarin välillä. Asema nimettiin silloisen tsaarin, Nikolai II:n kunniaksi Keisarilliseksi rautatieasemaksi. Tsaari Nikolai II ei tosin koskaan vierailut Haapsalussa odotuksista huolimatta. Asemarakennus on laiturimitaltaan pisin Euroopassa oleva puurakenteinen asemarakennus.

Nykyisin asemarakennus on Viron rautatiemuseo. Se on taitavasti entisöity niin sisältä kuin ulkoakin. Ratakiskoja on jätetty paikoilleen yli aseman pituuden, niin että myös muutamia vetureita on raiteilla nähtävillä rakennuksen sivustoilla.

Sisällä varsinaisessa 'esinemuseossa' on välineistöä, virkapukuja

ja lippuja Viron, Neuvostoliiton, Saksan, Neuvostoliiton ja nyt uudestaan Viron hallinnoimilta ajoilta. Museon esittelijänä toimi museonjohtaja Deana Poder.

Kävelykierroksella vanhassa Haapsalussa

Tutustuminen puurakenteiseen vanhaan kaupunkiin puutaloarkkitehti Tonis Padun johdolla oli upea kokemus.

Haapsalun historia alkaa vuodesta 1228, jolloin Riian arkkipiispa muodosti Saare-Lännen hiippakunnan, johon Haapsalukin kuului. Hiippakunnan keskus siirrettiin Haapsaluun v. 1263, jolloin myös nyt restauroinnin alla olevaa piispanlinnaa ruvettiin rakentamaan. Haapsalu sai kaupunginoikeudet v. 1294. Haapsalu on vuosisatojen aikana ollut ensin saksalaisen ritarikunnan hallinnassa, sittemmin isäntinä ovat olleet tanskalaiset, ruotsalaiset, venäläiset ja neuvostoliittolaiset. Ruotsin hallinta-ajalta tulee esille Suomen historiastaan tuttu nimi, kreivi Jakob De la Gardie. Hän muodosti v. 1625 Haapsalun kreivikunnan. Siitä muistona on hänen mukaansa nimetty puisto ja sen keskellä suuri kartanorakennus.

Venäjän tsaari Pietari Suuri vieraili Haapsalussa v. 1715. Sen muistoksi on erään talon seinässä puukyltti, jossa on teksti vierailusta sekä virokseksi että venäjäksi. Tsaari Aleksanteri I vieraili Haapsalussa v. 1804.

Vanhan puutalokaupungin säilyneet rakennukset ovat peräisin etupäässä 1760-luvulta, jolloin Virossa oli suuri rakennustoiminnan nousukausi. Joitakin rakennuksia on rastauroitu hyvin taidokkaasti, joitakin on työn alla ja suurin osa odottaa entisöintiä. Monet rakennuksista ovat jo todella huonossa kunnossa. Kaikki ne ovat kuitenkin käytössä joko asuintoina tai muussa tarkoituksessa.

Oli avartavaa kuunnella, kun asiantuntija kertoi jo tehdystä työstä, tekemisen alla olevasta ja tulevasta suunnitelmista. Yhtä kiinnostavaa oli kuunnella suomalaisten asiantuntijoiden keskusteluja käytössä olevista ratkaisuksista

ja entisöintimenetelmistä. Se oli täyttä uuden asian opiskelua ammattitaitoisten opettajien johdolla. Kierros kesti pari tuntia, mutta kyllä se antinsa puolesta kannatti!

Rautatieasemat tutuiksi

Paluumatkalla Haapsalusta Tallinnaan pysähdyimme tutustumaan kahdeksaan eri rautatieasemaan. Vain kaksi niistä oli 'toimivia'. Toisessa oli odotushuone avoimena matkustajille, sillä lipunmyynti tapahtuu junissa. Toinen asemista oli risteusasema, ja jo Tallinnan kaupungin alueella, siksi kai toimivampi.

Yksi asemista oli kunnostettu ja muokattu nykyaikaiseksi asuinrakennukseksi pihapiireineen, kolme

oli entisöity perinteitä kunnioittain, pari toimi kunnostamattomina muussa käytössä ja kaksi oli tyhjillään odottaen pikaista kunnostusta. Monilta ratapihoilta kiskot oli poistettu. Jostakin löytyi kuitenkin vanha, ruosteinen ja kookas ratanaula matkamuijaksi.

Erään asema-alueen reunalla oli aseman kautta poisviettyjen juutalaisten muistomerkki. Vähän matkan päässä kasvoi kuitenkin runsaasti luonnonvaraisena meillä niin harvinaisia keltavuokkoja. Siinä oli ajattelemisen aihetta ränsistyneellä rautatieasemalla seminaarilaiselle.

Sirpa Ollikainen

Euroopan rakennusperintöpäivät? Mitkä ne ovat?

Kysymyksiin vastaa Suomen Kotiseutuliiton hallituksen puheenjohtaja, ERP:n vuoden 2006 Suomen johtoryhmän puheenjohtaja arkkitehti **Heikki Kukkonen**.

Miksi vietetään Euroopan rakennusperintöpäiviä?

Euroopan neuvosto perusti Euroopan rakennusperintöpäivät (ERP) v. 1991. Päivien virallinen nimi on The European Heritage Days (EHD). Päiviä vietetään tänä vuonna 48:ssa maassa. Kansallinen nimi eri maissa on erilainen, mutta tavoite on kaikkialla sama. Tarkoitus on tuoda esille kansallista rakennusperintöä, ihmisen tuottamaa, eurooppalaisesta näkökulmasta.

Milloin Euroopan rakennusperintöpäiviä vietetään?

Niitä vietetään joka vuosi syyskuun puolivälin tienoilla. Suomessa ajankohdaksi on vakiintunut **syyskuun toinen viikonloppu**.

Joka vuosi on päivillä eri teema, jonka jokainen maa itse valitsee. Puistot ja puutarhat olivat teemana viime vuonna, ja ensi vuonna huomio kiinnitetään julkisiin sisätiloihin.

Miksi keväinen ERP-seminaari järjestettiin Virossa?

Tänä vuonna ensimmäistä kertaa on useammalla maalla sama teema. Islanti, Norja, Ruotsi, Suomi ja Viro valitsivat yhteiseksi teemakseen **Lähdön ja saapumisen paikat**. Näillä mailla on myös yhteinen **juliste ja tiedotuslehtinen**. Yhteisistä tilaisuuksista **Haapsalun seminaari** on ainoa, ja siihen osallistui vain suomalaisia ja virolaisia.

Ketkä toimivat Suomessa Euroopan rakennusperintöpäivien järjestäjinä?

Kansainvälisiä yhteyksiä hoitaa ympäristöministeriö. Kansallisia tapahtumia koordinoi Suomen Kotiseutuliitto ja sen valitsema johtoryhmä, jossa ovat mukana

Suomen Kotiseutuliiton lisäksi ympäristöministeriö, Finlands svenska hembygdsförbund, Opetushallitus, Museovirasto ja Suomen Kuntaliitto. Vuosittain mukana on myös teemaa lähellä olevia yhteistyökumppaneita.

Johtoryhmä on toimittanut usein teemaan liittyvän julkaisun, kuten kuluvanakin vuotena. Kirjoja on nyt 7.

Rakennusperintöpäivien **päätahtuma** järjestetään eri vuosina eri paikkakunnilla. Tänä vuonna paikkana on **8.-10.9. Lappeenranta**.

Tapahtumia vietetään myös monilla muilla paikkakunnilla, etupäässä kaupungeissa. Niiden järjestäjinä on tärkeä merkitys eri **kansalaisjärjestöillä, museoilla** jne. Yhteistyössä toimiminen lisää tilaisuuksien moni-ilmeisyyttä.

Järjestäjien avuksi on valmistettu erilaista **tukimateriaalia**, jota saa maksutta tai omakustannushintaan sekä ympäristöministeriöstä että Suomen Kotiseutuliitosta.

Rakennusperintöpäivien viettoa voi yhdistää myös muihin tapahtumiin. Silloin saataisiin tilaisuuksille laajempaa kiinnostusta, ja myös helpotusta järjestelyihin. **Maakunnallisia tilaisuuksia** on ollut niukalti. Niillä saataisiin kuitenkin suuremman alueen ihmisiä yhteen saman asian ympärille.

Myös **koulut ja oppilaitokset** voisivat tuoda opetuksessaan rakennusperintöpäivää enemmän esille ja huomioida vuosittaisen teeman eri oppiaineiden opetuksessa. Näin tulisi toteutettua myös paria Euroopan rakennuspäivien tavoitetta: **lisätä paikallista rakennetun kulttuuriympäristön arvostusta ja tuntemusta sekä saada mahdollisimman moni toimimaan aktiivisesti rakennusperinnön säilymisen puolesta**.

Sirpa Ollikainen

Kotiseututyötä Virossa

Viron museoviraston vt. johtaja **Riin Alatalu** kertoo, että Virossa toimii kaksi toisistaan erilaista kotiseututyötä tekevää järjestöä.

Toinen on **Kodukant**, joka toimii maatalousministeriön alaisuudessa. Kodukant-seurat toimivat kylissä, mutta niillä on myös maakunnalliset keskuksimistot ja maakunnallista yhteistä toimintaa, sekä oma, yhteinen logo. Esimerkiksi Eurooppa-päivänä vietetään maakunnallisia tapahtumia.

Seurat järjestävät mm. talkoita, ja toiminta on kaikin puolin aktiivista. Tärkeänä pidetään käsitteoperinteiden vaalimista ja taidon siirtämistä tuleville sukupolville. Tätä työtä tekevät etenkin naiset.

Kodukant-seurat haluavat edistää maaseudun taloudellista hyvinvointia. Ne yrittävät vaikuttaa poliittisiin päätöksiin maaseutua koskevissa asioissa.

Toinen kotiseututyötä tekevä järjestö koostuu **historiallista**

kotiseutututkimusta tekevästä seuroista. Nekin toimivat kylissä. Kouluissa tehdään runsaasti kotiseutututkimusta, niin että jo lapsena opetetaan tulevat toimijat arvostamaan kotiseutuaan ja sen historiallisia perinteitä. Tavoitteena on myös kasvattaa aikuisena aktiivisia, asioita ymmärtäviä ja ihmisten hyvinvoinnista välittäviä toimijoita.

Molemmilla järjestöillä on omat kattojärjestönsä

Viime vuosina on suuren mielenkiinnon ja innostuksen saanut **genealoginen tutkimus**. Suku-tutkimusta on vilkastuttanut ja helpottanut se, että tietoja on runsaasti saatavilla internetistä. Genealogeillakin on oma järjestönsä.

Keskustelun loppuksi Viron museoviraston vt. johtaja Riin Alatalu toteaa, että lisätietoja Viron kotiseututyöstä löytyy osoitteesta www.kodukant.ee. Järjestö on kiinnostunut uusista kontakteista. Yhteinen kiinnostuksen kohde voisi olla esim. vuosittaiset **Euroopan rakennusperintöpäivät** teemoineen ja tapahtumineen.

Kuva: Juhani Ollikainen

Museoviraston johtaja Riin Alatalu Ristin asemalla.

roopan rakennusperintöpäivät teemoineen ja tapahtumineen.

Sirpa Ollikainen